

Pedagogiskt material

DECAMERONE

En föreställning med Romeo & Julia Kören
idé & regi Benoît Malmberg tillsammans med ensemblen

"Det är lätt att inse att man ej berättar dessa historier i en kyrka. I trädgårdar och fria luften bör dom framföras"

Decamerone – eller "De tio dagarna" (deka – tio, hemera – dagar) utkom första gången 1353 och kom att bli den italienska författaren Giovanni Boccaccios (1313-1375) mest kända verk. Boken är både en novellsamling och en ramberättelse som ringar in de hundra historier samlingen består av. Ramberättelsen berättar om tio välbärgade damer och herrar som flyr till ett hus på landet för att undkomma pestens härjningar i Florens. Väl ute på lant-egendomen berättar de historier för att underhålla varandra och det är de berättade historierna som utgör novellerna i samlingen.

"Låt oss fördriva den heta tiden på dagarna med berättelser och sånger. När berättelserna är slut ska solen ha gått ned och hettan mildrats något. Då kan vi förlusta oss var som helst!"

Sättet att berätta kortare historier i en ramberättelse återfinns i till exempel Tusen och en natt som utkom på 800-talet och Decamerone inspirerade Geoffrey Chaucer att skriva novellsamlingen Canterbury Tales som är uppbyggd på ett liknande sätt. Orden "novell" kommer av italienska "novela" som betyder "nyhet" eller "berättelse om något nytt" och ordet började användas för kort berättelse någon gång på 1300-talet.

Boccaccio brukar kallas för "novellens skapare" eftersom han i Decamerone samlade många små historier i ett enda verk. Historierna kom dels ur hans egen fantasi men de flesta av dem var gamla historier ur folkmun som Boccaccio sammanställde och återberättade (lite som bröderna Grimm gjorde med folksagorna). Bland folket berättades historierna på samma sätt som Boccaccio återger det i Decamerone; för att roa och gärna chockera en smula. Innehållet i historierna kretsar ofta kring kyrkans män och kvinnor och deras dubbelmoral. Historierna både häcklar och försvarar sina protagonister och berättar om olika listiga tilltag och skabrösa påfund. Ett genomgående tema är den sinnliga lusten och vägen att nå den – förbi äktenskapets och kyrkans många förbud och lagar.

Boccaccio tecknade ned folkets berättelser och gjorde det på italienska som var det talade folkspråket. Traditionen bjöd att skönlitterära texter skulle skrivas på latin som var de lärdsas språk och de flesta tryckta texter under denna tid var mindre folkliga och mer förankrade i antik tradition. Decamerone blev banbrytande dels genom att folket kunde läsa den och dels på grund av sitt skabrösa, folkliga och moralkritiska innehåll. Populariteten står sig än idag och mycket av tematiken är fortfarande både aktuell och en smula chockerande för dagens publik.

Florens på 1300-talet – Europas kulturella och ekonomiska centrum

1300-talet i Italien präglades av djupgående konflikter mellan de som stödde den tysk-romerske kejsaren och de som stödde påvemakten. De som stödde kejsarmakten tvingades 1302 gå i landsflykt; bland dessa fanns skalden Dante Alighieri som också var en nära vän till Boccaccio.

I Florens idkades under medeltiden en betydande konstnärlig verksamhet som ännu blomstrar. Under medeltiden deltog Florens i den levantiska handeln. Man tillverkade eller beredde och sålde varor till Orienten, i synnerhet ylletyger. Under 1200- och 1300-talen drev florentinarna en omfattande bankverksamhet, och införde valutan floriner. En högskola inrättades redan 1349.

Florens var renässansens och humanismens vagga och här utvecklades en upplysnings-tradition, där stadslivet hade stor betydelse för vetenskap, konst och arkitektur. Bankirfamiljen Medici kom till makten i Florens 1434 och var en stor bidragande orsak till Florens roll som central plats under hela medeltiden.

Några begrepp att känna till

Madrigal - från början "herdesång" – från italienskans "mantra" som betyder boskapshjord. Madrigal är en profan musikstil med rötter i den medeltida visstraditionen runt medelhavet, framför allt med florentinska frottolan. Sångstilen blev mycket populär under 1500- 1600-talen över hela Europa.

Madrigalkomedi - en form av musikalisk underhållning i Italien under senare delen av 1500-talet. De bestod i ett antal relaterade madrigaler som sjöngs efter varandra, vanligtvis förbundna med en röd tråd i syfte att berätta en ofta komisk handling. Formen är en viktig föregångare till operan och musikalen (jämför med musikalen "Mamma Mia" som sätter ihop kända stycken till en helhet).

Commedia dell'arte (av italienska *commedia* "skådespel", "lustspel" och *arte* "konst", "hantverk", "yrke") - en teaterform med ett givet galleri av rollfigurer som ofta parodierar olika yrkesgrupper genom variationer av återkommande scener. *Commedia dell'arte* uppstod i Italien i mitten av 1500-talet. I södra Europa fanns under medeltiden en sorts gycklare, regelrätta teatersällskap som turnerade runt om i landet och roade folk. Den teaterform som skapades genom dessa grupper kallades "commedia dell'arte", och uppstod i mitten av 1500-talet i Italien. Ur denna konstform växte sedan moderna lustspel och farsor fram. Också den moderna cirkusen och varietén har mycket gemensamt med *commedia dell'arte*. De uppsluppna och spexartade stycken som man spelade bygger på några ständigt återkommande inslag.

CITAT - prolog

"1348 år efter Guds sons nåderika födelse, hemsöks Florens, skönast bland alla italienska städer, av en dödsbringande pest som drabbar oss dödliga antingen på grund av stjärnornas ställning, eller som ett rättvist straff från himlens rättmätiga vrede. Sjukdomen visar sig som en svulst i ljumsken eller i armhålan, somliga stora som äpplen. Därpå träder svartblåa fläckar fram. Inom några dagar är hela kroppen täckt av sådana fläckar. Varken en läkares konst eller något som helst botemedel är i stånd att rädda den sjuke. De flesta dör inom tre dagar efter det att bölderna börjat framträda. Farsoten är som en eld som griper tag i torra eller flottiga saker som kommer för nära. En fattig stackare hade dött i denna farliga sjukdom och hans kläder kastades ut på gatan. Två svin kom och bökade med sina trynen i paltorna, och slet och rev med tänderna. Efter en liten stund föll de båda djuren efter många krampryckningar, döda till marken. Många tror, att det bästa medlet för att undfly denna pest, är att leva ett måttligt liv. De bildar slutna sällskap, och stänger in sig i något hus i staden där det inte finns några sjuka. Andra är av den åsikten, att det bästa botemedlet mot farsoten är att dricka och äta i överflöd, roa sig och hänge sig åt alla slags utsvävningar – och sedan bara skratta åt alltsammans."

ANKNYT TILL

Pesten i Europa under medeltiden

Frågeställningar

- Vad visste man om smittovägar på 1300-talet?
- Hur såg sjukvården i Italien ut på medeltiden?
- Hur kommer det sig att ebola, AIDS och andra livshotande sjukdomar sprider sig idag? Hur ser sjukvården ut i de länder där sjukdomarna sprider sig?
- Finns det myter även idag kring hur man botar livshotande sjukdomar?

CITAT

Filippos vuxna son ser för första gången en kvinna i verkligheten efter att ha varit inspärrad i ett hus hela sitt liv. Fadern säger att kvinnor är syndiga varelser.

"- Hur kan du säga så. Jag har aldrig förut sett något så vackert och behagligt. De är mycket skönare än de änglar, som du visat mig på målningar. Far, om du har mig kär, så låt oss ta en av dessa gäss med oss. Jag vill själv mata den."

ANKNYT TILL

Målningarnas makt på medeltiden (exempelvis Michelangelos 3D-effektbilder från Sixtinska kapellet).

Frågeställningar

- Varför är gamla kyrkor fulla av målningar?
- Vilken påverkan hade målningarna på dem som gick i kyrkan?
- Vem bestämde vad målningarna skulle föreställa – vem hade makten och pengarna att låta måla tavlor på medeltiden?
- Föreställ dig att du aldrig sett en TV, en film, ett fotografi eller en tavla i hela ditt liv. Hur tror du då det känns att se en enorm takmålning?

CITAT

Filippas tal till domaren då hon riskerar bli dömd till döden för äktenskapsbrott

"Höge Herre! Det är fullkomligt sant, att Rinaldo är min äkta man, och att han i natt påträffat mig i armarna på Lazzarino, som jag uppriktigt älskar. Jag vill ej heller förneka, att jag flera gånger låtit mig famnas av honom. Men det torde väl vara er bekant, att lagar ska stiftas under medverkan från alla parter som beröras av dem. Så har inte skett med denna lag - som endast lägger straff på kvinnorna! Kvinnorna – som inte var med och stiftade lagen eller ens rådfrågades! Med full rätt kan man därför påstå, att lagen är orättvis!"

ANKNYT TILL

Kvinnans rättigheter under medeltiden.

Frågeställningar

- Vad är "äktenskapsbrott"?
- Är äktenskapsbrott olagligt i Sverige idag?
- Varför var det olagligt att "begå äktenskapsbrott" för en kvinna under medeltiden?
- Finns det länder där otrohet straffas med döden idag? Varför?
- Varför fick inte kvinnorna vara med och stifta lagarna i Italien på 1300-talet?
- När fick kvinnor börja stifta lagar i Sverige?

CITAT

Isabetta och abbedissan

"I Lombardiet ligger ett nunnekloster, känt för sina fromma nunnor. Där fanns en ung nunna vid namn Isabetta. När hon en gång besöktes av en ung anförvant blev hon häftigt förälskad och den unge mannen blev dödligt förälskad i henne. En lång tid måste de till sin stora smärta bära sin kärlek dold i hjärtat. Den unge mannen lyckades till slut finna en utväg att kunna besöka sin älskade nunna. Båda var nu lyckliga och de träffades och var tillsammans i lust och kärlek.

Efter någon tid upptäcktes den unge mannen av en annan nunna, just som han lämnade Isabetta. Skadeglatt berättade hon vad hon sett för några andra nunnor som genast ville anmäla det för abbedissan, en from och gudfruktig kvinna. Nästa kväll, då de älskande träffades låg Isabettas medsysstrar gömda överallt för att spionera på henne. Några övervakade Isabettas cell och de andra ilade till abbedissans rum. Där knackade de en god stund på dörren.

När abbedissan hörde knackningarna fruktade hon att nunnorna skulle spränga dörren. Hon steg upp fort ur bädden och klädde på sig så gott hon kunde i mörkret. Nunnorna förde abbedissan till Isabettas cell. Dörren bröts upp, och när de trädde in, fann de det unga paret i öm omfamning. På befallning drogs den förfärade Isabetta upp ur bädden, kläddes på och fördes till kapitlet. Då abbedissan intagit sin plats i kapitlet i närvaro av alla nunnorna, var allas blickar riktade mot Isabetta. Abbedissan förebrådde henne att ha fläckt ner klostrets helighet, kyskhet och ärbarhet och hotade henne med hemska straff..." (to be continued...)

Anknyt till

Religionens och kyrkans roll under medeltiden. Nunne- och munkkloster och deras maktposition både andligt och ekonomiskt.

Frågeställningar

- Varför får inte nunnor i den kristna tron ha sex?
- Diskutera begreppen "ärbarhet", "kyskhet" och "fromhet" – vad ligger i dem?
- Fundera kring Jesus mamma och hur Jesus kom till världen. Kan du se någon koppling till hur kyrkan ville att deras män och kvinnor skulle leva?
- Blev nunnor och munkar på medeltiden aldrig förälskade?
- Finns det en tro idag att Gud inte vill att människan ska ha sex?

Ord att slå upp och diskutera:

- Svulst
- Paltor
- Undfly
- Måttlig
- Farsot
- Hänge
- Utsvävning
- Syndig
- Äktenskapsbrott
- From
- Anförvant
- Abbedissa
- Gudfruktig
- Klostercell
- Klosterkapitel
- Kyskhet
- Vanära